

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА IX КЛАС
(ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА ПО РАМКОВИ УЧЕБНИ ПЛАНОВЕ
ПО ЧЛ. 12, АЛ. 2, Т. 2, 3, 4, 22 ОТ НАРЕДБА № 4 ОТ 30 НОЕМВРИ 2015 Г. ЗА УЧЕБНИЯ ПЛАН)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по география и икономика в VIII и IX клас е насочено към придобиване на ключови компетентности чрез овладяване на знания, умения и отношения, свързани с природата на Земята, природноресурсния ѝ потенциал и устойчивото развитие на географското пространство, с политическата и социално-икономическата организация на обществото, регионите в света и страните в тях. Продължава формирането на географската култура на учениците.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА В КРАЯ НА КЛАСА

Области на компетентности	Знания, умения и отношения
Планетата Земя	Доказва с примери кълбовидната форма и движенията на Земята. Прави изводи за влиянието на формата на Земята и движенията ѝ върху протичащите явления и процеси в природата и живота на човека.
География на природата	Характеризира геосферите и природните комплекси. Оценява природноресурсния потенциал на Земята. Дефинира идеята за устойчиво развитие и обяснява глобални проблеми.
География на обществото	Обяснява промените в съвременната политическа карта, причините за тях и основните форми на политическа организация на обществото. Анализира населението на света по основни демографски показатели; коментира проблеми на демографското и социалното развитие. Класифицира селищата по различни признаци; обяснява същността, формите и коментира последиците от урбанизацията. Обяснява влиянието на факторите за развитие на световното стопанство и териториалното му разположение; знае основните белези и механизми на пазарната икономика и показатели за икономическо развитие. Характеризира по алгоритъм структурата и териториалната организация на стопанството; коментира проблемите и съвременните тенденции в развитието им.

<p>География на континентите и страните</p>	<p>Описва регионалната подялба на света: назовава признака за подялба и определя географското положение на съответните региони. Демонстрира знания за политическите промени в континентите; познава дейността на международни и регионални организации и оценява значението им. Характеризира по алгоритъм специфични особености на регионите в света. Коментира уникалното в природния, демографския и стопанския облик на страни, типични представителки на региони в света.</p>
<p>Географска информация</p>	<p>Идентифицира и локализира географски обекти по карта. Интерпретира географска информация от различни източници. Генерира и представя географска информация в различни форми.</p>

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<p>1. Тема <u>Планетата Земя</u> 1.1. Форма и размери на Земята</p>	<p>Доказва с примери кълбовидната форма на Земята. Описва по схема размерите на Земята (площ, дължина на полярния и екваториалния радиус, обиколка на Екватора). Прави изводи за влиянието на формата на Земята върху живота на нея.</p>	<p>елипсоид; геоид</p>
<p>1.2. Движения на Земята</p>	<p>Доказва с примери движението на Земята около оста ѝ. Прави изводи за последиците от движението на Земята около оста ѝ. Прави изводи за последиците от движението на Земята около Слънцето и от наклона на земната ос за живота на Земята.</p>	<p>местно време; часови зони; линия на смяна на датата</p>

<p>2. Тема <u>География на природата</u></p> <p>2.1. Геосферен строеж на системата Земя</p>	<p>Характеризира геосферния строеж на системата Земя. Дава примери за взаимовръзки между атмосфера – литосфера – хидросфера – педосфера – биосфера. Изчертава модел на системата Земя. Оценява значението на взаимовръзките в системата Земя.</p>	<p>природен риск</p>
<p>2.2 Атмосфера – състав и строеж</p>	<p>Описва състава на атмосферния въздух. Описва вертикалния строеж на земната атмосфера – тропосфера, стратосфера, мезосфера, термосфера, екзосфера. Оценява значението на състава и строежа на атмосферата за живота на Земята. Дава примери за въздействието на човека върху състоянието на атмосферата.</p>	
<p>2.3. Топлинен режим в атмосферата</p>	<p>Обяснява нагряването и изстиването на въздуха. Обяснява по схема слънчевата радиация – пряка, разсеяна, отразена и сумарна. Обяснява влиянието на географската ширина и вида на подстилащата повърхнина върху топлинния режим. Обяснява изменението на температурата във височина. Обяснява разпределението на слънчевата радиация по карта.</p>	<p>излъчване от земната повърхност; радиационен баланс; вертикален температурен градиент; изотерми</p>
<p>2.4. Изпарение, влажност и валежи</p>	<p>Обяснява факторите, от които зависи изпарението. Знае какво е влажност. Разграничава видове облаци (перести, слоести, кълбести) и валежи (според мястото на образуване, агрегатното състояние и начина на изваляване). Обяснява разпределението на валежите по карта. Обяснява влиянието на неблагоприятни природни явления (поройни валежи, обилни снеговалежи, градушка, поледица) върху живота на човека и правилата за поведение при гръмотевична буря.</p>	<p>кондензационно ниво; кълбесто-дъждовни и слоесто-дъждовни облаци; изохиети</p>

<p>2.5. Обща атмосферна циркулация. Циклони и антициклони</p>	<p>Изработва схема на общата атмосферна циркулация. Разграничава видове въздушни маси. Обяснява топъл и студен фронт (вкл. по схема) – образуване и време. Сравнява циклона и антициклона и времето в тях. Чете синоптична карта. Изработва елементарна прогноза на времето.</p>	
<p>2.6. Климатообразуващи фактори. Климатични пояси и области</p>	<p>Обяснява климатообразуващата роля на радиационните, циркулационните и географските фактори. Характеризира климатичните пояси и планинската област на Земята по карта и с климатограма (териториален обхват, климатични фактори, климатични елементи, стопанска оценка). Представя информация за влиянието на човека върху климата в различни форми.</p>	<p>климатични промени</p>
<p>2.7. Хидросфера. Световен океан. Свойства на океанската и морската вода</p>	<p>Познава свойствата разтворимост и топлоемкост на океанската и морската вода. Обяснява хоризонталното разпределение на температурата и солеността на океанската и морската вода по карта. Оценява значението на свойствата на океанската и морската вода за климата на Земята и живота на човека.</p>	
<p>2.8. Движения на океанската и морската вода. Вълни. Приливи и отливи. Движения на океанската и морската вода. Океански и морски течения</p>	<p>Дефинира какво е океанска (морска) вълна. Разграничава видове вълни - ветрови, земетръсни (цунами) и приливни. Знае причините за образуването на приливите и отливите. Оценява значението на вълните, приливите и отливите за живота на човека. Дефинира какво е океанско (морско) течение. Обяснява образуването на ветровите, компенсационните, студените и топлите течения. Изработва схема на основните океански течения в Световния океан.</p>	<p>височина на вълната; сила на привличане; центробежна сила; приливообразуваща сила</p>

	Оценява значението на океанските (морските) течения за климата на Земята и живота на човека.	
2.9. Води на сушата. Подземни води. Езера и блата. Ледници	Разграничава видове подземни води (грунтови, артезиански (напорни), карстови и минерални). Разграничава видове езера (според произхода на езерната котловина, според начина на оттичане). Обяснява образуването на блатата и ледниците (планински и континентален тип ледник) и териториалното им разположение. Оценява значението на подземните води, езерата и ледниците за живота на Земята.	тектонски езера
2.10. Реки	Обяснява формирането на речните води. Обяснява връзката на хидрографските елементи на реката с релефа и климата. Характеризира видовете речен режим по хидрограма и видове речно подхранване (снежно, смесено, дъждовно). Оценява значението на реките за живота на Земята и въздействието на човека върху тях. Обяснява влиянието на рисковете, свързани с хидроложки природни явления, върху живота на човека и правилата за поведение при наводнение и лавина.	водно количество; речен отток
2.11. Литосфера. Състав на земната кора. Тектоника на плочите	Изработва схема на вътрешния строеж на Земята. Характеризира състава на земната кора. Сравнява океанския и континенталния тип земна кора. Обяснява тектоника на плочите.	астеносфера; ефузивни и интрузивни скали; литосферни плочи; срединни океански вериги, океански падини, островни дъги
2.12. Ендогенни релефообразуващи процеси	Характеризира ендогенните (вътрешни земни сили) релефообразуващи процеси – същност, тектонски движения (колебателни, нагъвателни, разломни), вулканизъм и земетръсна дейност. Прави изводи за териториалното разположение на вулканите и земетръсната дейност. Обяснява влиянието на земетресенията върху живота на човека и правилата за поведение.	антиклинала, синклинала; хорст, грабен

2.13 – 2.14. Екзогенни процеси	<p>Характеризира екзогенните (външни земни сили) релефообразуващи процеси – същност, форми, териториално разпространение.</p> <p>Разпознава екзогенни форми (свлачище, срутище, дюни, пролом, алувиална низина, пещера, циркус, коритовидна долина, прибойна ниша, пясъчна коса) по описание или изображение.</p>	изветряне; ерозия; екзарация; абразия; карстов процес; еоличен процес
2.15. Педосфера. Биосфера	<p>Характеризира почвата – същност, фактори на почвообразуването, образуване, състав и свойства.</p> <p>Познава типове почви, териториалното им разпространение и значение.</p> <p>Характеризира биосферата – състав, обхват, процеси.</p> <p>Дава примери за въздействието на човека върху педосферата и биосферата.</p>	зонални, аazonални, тундрови, подзолисти почви
2.16. Природни компоненти и природни комплекси. Природни зони	<p>Знае какво е природногеографски комплекс (геосистема) и неговите особености.</p> <p>Познава същността на географската обвивка.</p> <p>Обяснява основните закономерности на географската обвивка (зоналност, аazonалност, цялостност и ритмичност).</p> <p>Характеризира природните зони на Земята.</p>	природни компоненти; пълен и непълен природен комплекс
2.17. – 2.18. Природноресурсен потенциал на Земята	<p>Разграничава природно условие, природен ресурс и видовете природни ресурси (изчерпаеми, неизчерпаеми, възобновяеми и невъзобновяеми).</p> <p>Оценява природните ресурси (енергийни, минерално-суровинни, климатични, водни, поземлени, биологични) на Земята.</p>	природноресурсен потенциал
2.19. Глобални проблеми на съвременността	<p>Дефинира суровинно-енергийния и екологичния проблем.</p> <p>Обяснява причините за възникване и последиците от суровинно-енергийния и екологичния проблем.</p> <p>Посочва начини за преодоляване на суровинно-енергийния и екологичния проблем.</p> <p>Знае същността на идеята за устойчиво развитие.</p> <p>Анализира различни източници на информация по</p>	глобални проблеми; алтернативни източници на енергия

	проблема.	
--	-----------	--

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<p>1. Тема <u>География на обществото</u></p> <p>1.1. Политическа организация на обществото. Политическа карта на света</p>	<p>Сравнява основни политически системи (демократична и тоталитарна).</p> <p>Обяснява основни характеристики на държавата и органите на властта.</p> <p>Обяснява с примери основните етапи и съвременната динамика при формиране на политическата карта на света, Европа и Балканите.</p> <p>Групира страни по различни признаци (географско положение, форма на управление, държавно устройство и степен на икономическо развитие).</p>	<p>президент;</p> <p>президентска република, парламентарна република, парламентарна монархия;</p> <p>високоразвити страни,</p> <p>развиващи се страни;</p> <p>природногеографско положение,</p> <p>политикогеографско положение,</p> <p>икономогеографско положение;</p> <p>вътрешноконтинентална държава</p>
<p>1.2. Брой, разпределение и движение на населението в света</p>	<p>Анализира промените в броя и разпределението на населението.</p> <p>Характеризира движението на населението (естествено и механично движение).</p> <p>Обяснява съвременни демографски проблеми.</p> <p>Сравнява демографската ситуация (демографска криза и демографски взрив) и демографската политика в страни с различно обществено развитие.</p> <p>Коментира политики за решаване на демографския проблем.</p>	
<p>1.3. Структура на населението в света</p>	<p>Характеризира избрани видове структури на населението (полова, възрастова, религиозна, езикова и структура на заетостта).</p> <p>Разкрива връзката между структурата и движението на населението.</p> <p>Анализира информация за населението в света от различни източници.</p>	<p>полово-възрастова пирамида</p>

<p>1.4. Селища и урбанизация</p>	<p>Обяснява факторите за възникване и развитие на селищата.</p> <p>Познава класификацията на селищата по географско положение и по брой на населението.</p> <p>Класифицира градовете според функциите.</p> <p>Обяснява същността и особеностите на урбанизацията.</p> <p>Характеризира основните форми на урбанизацията.</p> <p>Коментира последиците от урбанизацията.</p>	<p>субурбанизация, агломерация, мегалополис</p>
<p>1.5. Световно стопанство</p>	<p>Познава същността и съвременната структура на световното стопанство.</p> <p>Обяснява влиянието на географското положение, природногеографските и социално-икономическите фактори за развитие на световното стопанство.</p> <p>Познава основните пазарни принципи и механизми.</p> <p>Разграничава стойности и натурални показатели за икономическо развитие.</p> <p>Дефинира брутен вътрешен продукт и брутен национален продукт.</p>	<p>сектори и отрасли; научно-технически фактор, демографски фактор</p>
<p>1.6. Първичен сектор. Земеделие - обща характеристика</p>	<p>Познава същността и структурата на първичния сектор.</p> <p>Характеризира добивните отрасли.</p> <p>Посочва същността, значението, особеностите и факторите за развитие на земеделието.</p> <p>Разграничава типовете земеделие.</p>	<p>агротехнически мероприятия; екстензивно и интензивно земеделие, продоволствен проблем</p>
<p>1.7. Растениевъдство и животновъдство</p>	<p>Характеризира растениевъдството (зърнени култури: пшеница, царевица, ориз, технически култури: влакнодайни, маслодайни, захародайни, тонизиращи култури, цитрусови култури; овощарство, зеленчукопроизводство, лозарство) по правило.</p> <p>Характеризира животновъдството (говедовъдство, свиневъдство, овцевъдство, птицевъдство, бубарство) по правило.</p> <p>Интерпретира информация за земеделието от различни източници.</p> <p>Коментира продоволствения проблем.</p>	

<p>1.8. Вторичен сектор</p>	<p>Познава същността, значението и структурата на вторичния сектор. Разпознава отраслите на вторичния сектор по характерните им особености. Обяснява влиянието на факторите за развитие на отраслите от вторичния сектор. Коментира проблемите и съвременните тенденции в развитието на отраслите от вторичния сектор.</p>	
<p>1.9. Енергетика</p>	<p>Характеризира енергетиката по правило. Обяснява промените в потреблението на енергийни източници. Интерпретира информация за енергетиката от различни източници. Дискутира тенденции в развитието на енергетиката.</p>	<p>енергиен баланс, енергийна ефективност, алтернативни енергийни източници</p>
<p>1.10. Металургия, машиностроене и химическа промишленост</p>	<p>Характеризира отраслите металургия (черна и цветна металургия), машиностроене и химическа промишленост (производство на органични и неорганични продукти) по правило. Обяснява връзката между металургията и машиностроенето и значението им за социално-икономическото развитие на страните. Обяснява промените в развитието на машиностроенето. Оценява значението на химическата промишленост за решаването на глобални проблеми.</p>	<p>специализация и коопериране на производството, високотехнологични производства</p>
<p>1.11. Лека и хранително-вкусова промишленост</p>	<p>Познава същността и отрасловата структура на леката и на хранително-вкусовата промишленост. Разпознава отраслите на леката промишленост по характерните им особености. Характеризира текстилната и хранително-вкусовата промишленост по правило. Оценява социалната значимост на леката и на хранително-вкусовата промишленост. Решава географски казуси, свързани с местоустановяване на промишлено производство.</p>	

<p>1.12. Третичен сектор. Транспорт</p>	<p>Познава същността, значението и структурата на третичния сектор. Характеризира третичния сектор. Оценява социалната значимост на отраслите от третичния сектор. Характеризира отрасъл транспорт по правило. Решава географски казуси, свързани с транспорта.</p>	<p>транспортна система; транспортна инфраструктура</p>
<p>1.13. Външноикономически връзки. Търговия и туризъм</p>	<p>Познава същността и основните форми на външноикономическите връзки. Характеризира външната търговия и международния туризъм. Интерпретира информация за външноикономическите връзки от различни източници. Представя особеностите на главни туристически райони в света и туристически маршрути в тях, вкл. с помощта на информационните технологии.</p>	<p>туристически ресурси; търговски баланс, внос и износ, видове туризъм</p>
<p>1.14. Световни и регионални организации</p>	<p>Обяснява целите, дейността и структурата на ООН (ФАО, ЮНЕСКО, СТО) и на ЕС. Познава целите и дейността НАТО. Познава формите и динамиката на икономическата интеграция в ЕС (зона за свободна търговия, митнически съюз, вътрешен пазар, основни принципи: свобода на движение на стоки и услуги, работна сила и капитали). Коментира ролята на международното сътрудничество за решаване на глобални и регионални проблеми. Използва/представя информация за международни организации от/в различни носители, вкл. в дигитална форма.</p>	<p>Европейски парламент, Европейска комисия, Съвет на Европейския съюз, Европейски съд</p>
<p>2. Тема <u>География на континентите и страните</u> 2.1. Регионална география. Европейски регион</p>	<p>Назовава регионите в света по географски признак (Европа, Азия, Северна и Южна Америка, Африка, Австралия и Океания). Характеризира Европейския регион по правило: географско положение, природна среда, население, стопанство, специфични проблеми. Характеризира избрани страни (Германия, Франция,</p>	<p>Съвет на Европа</p>

	<p>Русия) по правило: географско положение, природна среда, население, стопанство и градове. Представа географските характеристики на страни от Европейския регион по избор, вкл. с помощта на информационните технологии.</p>	
<p>2.2. Региони - Азия, Северна и Южна Америка, Африка и Австралия и Океания</p>	<p>Характеризира регионите по правило: географско положение, природна среда, население, стопанство, специфични проблеми. Характеризира избрани страни в регионите: Азия (Япония, Китай, Индия), Северна и Южна Америка (САЩ, Бразилия), Африка (Република Южна Африка), Австралия и Океания (Австралийски съюз) по правило. Представа географските характеристики на страни в регионите по избор, вкл. с помощта на информационните технологии. Назовава регионални организации.</p>	<p>АСЕАН, НАФТА</p>

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ

За нови знания	61%
За упражнения (дейности)	20%
За преговор	5%
За обобщение	7%
За контролни работи	7%

Допълнителни уточнения за конкретния учебен предмет география и икономика

Необходимо условие за постигане на целите на обучението по география и икономика в IX клас е целенасоченото въвличане на ученика в дейности за разбиране на интегративните процеси в съвременното общество и в световното стопанство, както и за изграждане на самочувствието му като активен и разумен участник в тях от позицията на отговорен, критичен и толерантен гражданин на Европа и света.

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Съотношение при формиране на срочна оценка:

Текущи оценки (от устни, от писмени, от практически изпитвания)	40%
Оценки от контролни работи	30%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашни работи, работа по групи и др.)	30%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Ключови компетентности	Дейности
Компетентности в областта на българския език	Дефинира, описва, обяснява, сравнява, разграничава, съотнася, групира, характеризира (описва и обяснява съществени признаци и особености), анализира, коментира географски обекти, процеси и явления; изказва обобщени изводи; оценява значението на обекти, процеси, явления. Изразява мнение по географски въпроси. Дискутира географски проблеми и предлага начини за решаването им. Съставя текст по зададени параметри (обхват, обем, стил. и др.), вкл. есе. Генерира и интерпретира географска и икономическа информация от различни източници, вкл. работа с документи.
Математически компетентности и основни компетентности в природните науки и технологиите	Познава основни понятия, закономерности, процеси и явления; идентифицира и локализира географски обекти по карта. Чете географска карта (вкл. синоптична карта) и анализира различни видове графики, диаграми и други графични изображения. Сравнява, разграничава, съотнася, групира, класифицира, характеризира, анализира, коментира географски обекти, процеси и явления. Формулира рационални доказателства за изразявани на тези. Оценява значението на обекти, процеси, явления. Изразява мнение по географски въпроси. Нанася географски и други обекти в картосхема. Изработва схеми, таблици, карти и елементарна прогноза на времето. Генерира и интерпретира географска и икономическа информация от различни източници, вкл. работа със статистически материали, и предвижда в определени рамки очакван резултат.

Дигитална компетентност	Използва електронно базирани информационни източници за търсене, събиране, интерпретиране, представяне и обмен на конкретна географска и икономическа информация. Използва информационните технологии за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна задача.
Умения за учене	Самонаблюдава и наблюдава съучениците, упражнява самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене и изграждане на обективна самооценка. Работи с всички елементи на учебника. Съставя план-конспект.
Социални и граждански компетентности	Изразява мнение, коментира географски въпроси. Участва в интерактивни дейности. Решава казуси и аргументира решения. Коментира и работи в екип. Наблюдава и коментира учебни/научно-популярни/документални филми. Разумно действие в различни житейски ситуации.
Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт	Прогнозира резултати от въздействия на човека върху природата. Осъзнава необходимостта от опазване на околната среда.

Ключови компетентности	Междупредметни връзки
Компетентности в областта на българския език	<u>Български език и литература:</u> Използва знания и развива умения за работа с текст, както и умения за устно и писмено изразяване по зададена тема. Подбира и извлича съществена информация от научни и от медийни (откъси от) текстове. Сравнява и анализира различни гледни точки при участие в диалог и дискусия съобразно комуникативната цел. Формулира своя гледна точка и защитава верността ѝ. Използва библиографска справка. Използва знания и развива умения за работа с терминологичен речник. Обогатява се езиковата култура с нови термини и понятия.
Умения за общуване на чужди езици	<u>Чужди езици:</u> Използва знания и развива чуждоезикова култура в процеса на проучване на допълнителна географска информация. Разширява и задълбочава межкултурните компетентности.
Математическа компетентност и основни компетентности в природните науки и технологиите	<u>Математика:</u> Математическата компетентност включва в различни степени възможностите да се използват математически методи на мислене (логическо и пространствено мислене), което спомага за използването на пространствени ориентири при работата с модели, схеми и диаграми. Използва

	<p>знанията за фигурите сфера и кълбо. Събира, описва и представя данни по различен начин. Интерпретира и оценява информация, представена с графики, таблици или диаграми. Използва понятията средноаритметично и пропорция. Оценява и използва съдържателно получен резултат и прогнозира развитието му.</p> <p><u>Биология и здравно образование:</u> Използва и задълбочава знанията за екологични фактори. Обогаत्या екологичната култура в процес на осъзнаване на връзките природа – общество – стопанска дейност.</p> <p><u>Човекът и природата, химия и опазване на околната среда:</u> Описва характерни свойства на прости вещества и по-важни техни съединения. Знае химични елементи от Менделеевата таблица. Въведено е понятието състав на въздуха. Свързва замърсители на въздуха с конкретни екологични проблеми (киселинен дъжд, парников ефект, озонова „дупка“). Описва значението на озона за запазване на живота на планетата. Определя продукти на химични взаимодействия на кислорода като замърсители на околната среда (серен диоксид, въглероден оксид, въглероден диоксид). Разширява химико-технологичните знания за използване на природни ресурси в стопанството.</p> <p><u>Човекът и природата, физика и астрономия:</u> Описва пренасянето на топлина чрез топлопроводност, конвекция и преходните състояния на веществата с примери от всекидневието и природата. Характеризира телата с величините обем, маса и температура и измерва тези физични величини. Разграничава натиск и налягане при твърди тела и газове. Разпознава изучавани обекти и явления в природата. Въведени са понятията: изотерми и сила на привличане. Обяснява изобарен процес. Разграничава видове движения, запазване и преобразуване на механичната енергия, свойства на въздуха и водата и преходи между състоянията на веществата. Обогаत्या знанията за приложните аспекти на физичните явления и процеси.</p>
<p>Дигитална компетентност</p>	<p><u>Информационни технологии:</u> Извършва подготовка на звукова и видео информация в интернет. Ползва, създава, споделя и организира общи документи (текстов документ, електронна таблица, формуляр и др.) и събития (календар) в интернет за съвместна работа в екип. Използва умения за търсене и организиране на информация и развива критично отношение към електронно базирани информационни източници. Използва и разширява умения за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна задача. Развива дигитална култура.</p>
<p>Умения за учене</p>	<p><u>Български език и литература, информационни технологии:</u> Развива основни умения за езикова и дигитална грамотност.</p> <p><u>Български език и литература, чужди езици:</u> Използва и развива умения за съставяне и използване на план-конспект. Развива уменията за използване на дидактическите елементи на учебника, учебни помагала и други учебни материали.</p>

<p>Социални и граждански компетентности</p>	<p><u>Български език и литература:</u> Умее да изслушва и да сравнява различни гледни точки при участие в диалог и в дискусия, проявява толерантност при оспорване на мнение, различно от своето.</p> <p><u>Български език и литература, информационни технологии, технологии и предприемачество:</u> Изгражда умения за работа в екип.</p> <p><u>Информационни технологии:</u> Познава и спазва правилата за безопасна работа с компютър. Уважава правото на интелектуална собственост.</p> <p><u>Философия:</u> Използва и затвърждава понятията за население, нация, тоталитаризъм и демокрация, пазарно стопанство. Използва и разширява знанията за политическите системи в съвременния свят. Развива критическо мислене и рационална аргументация. Развива умения за работа в екип, за аргументирано вземане на решения, за решаване на проблеми. Развива нагласа за етническа и културна толерантност и диалог.</p> <p><u>История и цивилизации:</u> Използва знанията, свързани с организацията на обществото - държавна територия, държавна граница, органи на властта: законодателна, изпълнителна, съдебна; форма на държавно управление: република, монархия, абсолютна монархия, теократична монархия; миграции. Развива умения за ориентиране по картата и пространствено локализиране.</p>
<p>Инициативност и предприемчивост</p>	<p><u>Технологии и предприемачество:</u> Формира и задълбочава знанията за основни икономически понятия - пазарно стопанство, пазарен механизъм, борси, държавен бюджет, агротехнически мероприятия, минерални торове, биотехнологии в ХВП, основни принципи на икономическа интеграция: свобода на движение на стоки и услуги, работна сила, капитали.</p> <p>Развива умение за решаване и рационално аргументиране на казуси, свързани с развитието и локализацията на стопанска дейност.</p> <p><u>Биология и здравно образование:</u> Подкрепя дейности, насочени към опазване на околната среда.</p>
<p>Културна осъзнатост и творчество</p>	<p><u>Български език и литература, чужди езици:</u> Изразява впечатления и чувства за географски обекти, настроения, мисли, както и позиция по проблеми. Формира единични понятия за културни и исторически забележителности в различни региони.</p> <p><u>Изобразително изкуство:</u> Естетически оформя графични изображения и мултимедийни продукти. Развива обща култура и естетически усет.</p>
<p>Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт</p>	<p><u>Физическо възпитание и спорт:</u> Познава природните планински и туристически ресурси и защитените територии и познава местните ветрове. Изброява правила за предпазване при валежи и ветрове.</p> <p><u>Биология и здравно образование:</u> Представя словесно същността и значението на устойчивото развитие за човечеството. Прогнозира резултати от въздействия на човека върху природата. Описва и илюстрира с примери биоразнообразието на България и защитени природни обекти в България.</p>

